

ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ розвитку дошкільної освіти

Світлана НЕРЯНОВА,

начальниця відділу дошкільної освіти;

Олена ШВАЧОВА,

головна спеціалістка відділу дошкільної освіти,
МОН України

На початку нового року пропонуємо проаналізувати виклики, які постали перед дошкільною освітою у 2020 році, та її здобутки. А також поміркувати над тим, яким буде для дошкільця рік, що настав. А планів чимало. Серед них — прийняття Концепції розвитку дошкільної освіти та змін до Закону України “Про дошкільну освіту” й упровадження Базового компонента дошкільної освіти. З проханням розповісти про все це детальніше редакція звернулася до відділу дошкільної освіти МОН України.

ЧИТАЙТЕ У СТАТТІ

- ✓ Головні здобутки в роботі з розвитку дошкільної освіти протягом 2020 року.
- ✓ Плани Міністерства освіти і науки на 2021 рік.
- ✓ Робота з упровадження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти).

Завершився дуже складний рік. Поширення коронавірусної хвороби (COVID-19) стало випробуванням для всіх жителів планети, і для громадян України теж. Суттєво змінив цей рік і діяльність вітчизняної освітньої галузі загалом, зокрема й дошкільної. Ми навчилися працювати дистанційно, проводити заняття і спілкуватися онлайн, дотримуватися суворих протиепідемічних заходів як на роботі, так і вдома. Проте не змінилися пріоритети уряду і стратегічна мета Міністерства освіти і науки України: **кожна дитина повинна мати доступ до якісної дошкільної освіти.**

ЗДОБУТКИ 2020 РОКУ

У Міністерстві не припинялася робота в напрямку розвитку дошкільної освіти України, було здійснено низку важливих заходів.

- Розроблено, схвалено колегією МОН України і затверджено **нову редакцію Базового компонента дошкільної освіти** — Державного стандарту дошкільної освіти (далі — *Стандарт*).
- Розроблено **проект змін до Закону України “Про дошкільну освіту”**, який погоджено із зацікавленими органами і щодо якого отримано висновок Міністерства юстиції України.
- Розроблено та подано до Кабінету Міністрів України **зміни до Положення про дошкільний навчальний заклад**.
- Розроблено **Концепцію розвитку дошкільної освіти**. У документі визначено принципи, мету та ознаки якісної дошкільної освіти.
- Внесено **зміни до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності**. Таким чином спрощено умови відкриття і ліцензування ЗДО різних форм власності та фізичних осіб-підприємців, які працюють у дошкільлі.
- МОН спільно з ЮНІСЕФ запровадили рубрику **“Дистанційна освіта дітей дошкільного віку”**, **інформаційну кампанію НУМО**, яка допомагає батькам усвідомити необхідність якісної дошкільної освіти, навчитися будувати ефективну комунікацію з дитячими садками та розвивати необхідні навички в дітей. Контент-платформа працює на базі сайту Міністерства.

- **Розширилася мережа ЗДО:** навіть у складних умовах пандемії було додатково створено понад 13 тисяч місць для дітей дошкільного віку.
- **Зменшилася черга до закладів дошкільної освіти.** Станом на кінець 2020 року вона налічувала 22 285 дітей (для порівняння: у 2019 — 26 783 дитини, у 2014 — 95 900).
- З метою забезпечення педагогів закладів дошкільної освіти **програмно-методичним супроводом** для здійснення освітнього процесу до використання в закладах дошкільної освіти в 2020/2021 році рекомендовано:
 - ♦ 9 комплексних освітніх програм;
 - ♦ 26 парціальних (які висвітлюють одну або кілька змістових ліній Базового компонента дошкільної освіти);
 - ♦ 27 програм і посібників для роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби;
 - ♦ 150 навчально-методичних, методичних, навчальних посібників, рекомендацій, збірок, хрестоматій, альбомів, робочих зошитів.
- Дитячі садки першими із закладів освіти вже з 22 травня почали приймати дітей після запровадження карантинних заходів у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби.
- У режимі онлайн було проведено наради, семінари, конференції для педагогів ЗДО з питань розвитку дошкільної освіти в Україні, зокрема святковий захід з нагоди Всеукраїнського дня дошкілля, на якій відзначено нагородами Міністерства кращих представників галузі, представлено сучасний досвід роботи регіонів з розвитку якісної дошкільної освіти.
- Продовжується **міжнародна співпраця** відповідно до меморандумів про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та:
 - ♦ The LEGO Foundation (Королівство Данія), що спрямована на зміну підходів педагогів у дошкіллі та переорієнтацію освітнього процесу зі школяризації на ігрові та діяльнісні методи навчання, всебічний розвиток дитини, зокрема проведено спецкурс “Навчання через гру” для вихователів закладів дошкільної освіти (географія проекту налічує 300 закладів дошкільної освіти в 15 областях України і продовжує розширюватися);
 - ♦ фундацією “Афлатун Інтернешнл” (Королівство Нідерланди) — щодо впровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти основ соціальної та фінансової освіти дітей дошкільного віку (педагогічні колективи успішно інтегрували програму “Афлатот” в освітній процес, вихователі реалізують творчі проекти, у яких майстерно поєднують основи соціальної й фінансової просвіти з всебічним розвитком не тільки дітей

дошкільного віку, а й їхніх батьків; у листопаді було проведено низку онлайн-зустрічей із партнерами проекту “Афлатот” для обміну досвідом. За програмою працюють понад 400 закладів дошкільної освіти).

- Презентовано **старт національного дослідження якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти з використанням методики Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3)*.**

ПЛАНИ НА 2021 РІК

- Упровадження нової редакції Стандарту. Підготовка методичних рекомендацій та серії вебінарів. (Комплексні та парціальні програми розвитку дітей дошкільного віку, які будуть затверджені в 2021 році, уже повинні відповідати оновленому Стандарту.)
- Розроблення професійного стандарту вихователя ЗДО.
- Супровід проектів: змін до Закону України “Про дошкільну освіту”; Концепції розвитку дошкільної освіти; змін до Положення про дошкільний навчальний заклад.
- Координація:
 - ♦ діяльності зі створення додаткових місць для дітей дошкільного віку;
 - ♦ міжнародного співробітництва із The LEGO Foundation та фундацією “Афлатун Інтернешнл”;
 - ♦ діяльності ЗДО;
 - ♦ діяльності управлінь освітою з питань дошкільної освіти.
- Поповнення розділу “Дошкільна освіта” на сайті МОНУ новими цікавими і корисними матеріалами з регіонів.

РОБОТА З ОНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ УКРАЇНИ

За оперативною інформацією з регіонів, в Україні функціонує понад 15 тис. закладів дошкільної освіти різних типів і форм власності, які забезпечують здобуття дошкільної освіти більш ніж 1 млн 200 тис. дітей відповідного віку. І як буде організовано освітній процес, безпосередньо залежить від Державного стандарту дошкільної освіти України.

Проведення реформ як у державі, так і безпосередньо в галузі дошкільної та початкової освіти потребувало оновлення Стандарту.

Право на освіту кожного громадянина України затверджено в Конституції України, статтях Закону України “Про освіту”, а освіта дітей починаючи

*Див. статтю О. Косенчук, І. Новик у “ДВ”, 2020, № 10.

Фотоконкурс
"Наші діти"

Веселі, щирі і завзяті дівчатка наші і хлоп'ята.

(Надіслала Наталія Шалда,
ЗДО № 1 "Дзвіночок", м. Шостка, Сумська обл.)

зі старшого дошкільного віку є обов'язковою, що закріплено в ст.3 Закону України "Про дошкільну освіту".

Діяльність дошкільної освітньої галузі завжди була спрямована на забезпечення якісної дошкільної освіти, і саме тому стандартні вимоги до неї були сформульовані ще в 1998 р. та оновлені в 2012 р.

Робота над проектом нової редакції Стандарту* була не з легких і потребувала численних дискусій — від обговорення загальної концепції та змісту документа до шліфування кожного освітнього напрямку. Але всі сходились в одному — Стандарт повинен відповідати інтересам дітей, батьків, суспільства та педагогів, забезпечувати баланс між усіма учасниками освітнього процесу й бути зрозумілим для всіх зацікавлених сторін.

Василь Сухомлинський говорив: "Дитинство — це не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. Від того, яким воно було, хто супроводжував дитину в дитячі роки, що увібрали її розум і серце з навколишнього світу, залежать якості її як особистості. Бо кожна людську рису природа закладає, а не відшліфовує. Відшліфовувати їх належить батькам, педагогам, суспільству".

Саме тому в основу Стандарту дошкільної освіти покладено **ідеї гуманістичної педагогіки, патріотичного і громадянського виховання та солідарної відповідальності** держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей дошкільного віку, а також **теорію природовідповідності**.

Базовими принципами реалізації Стандарту є загальні демократичні принципи суспільного життя:

- ♦ **демократичність** — формування засад демократичного суспільства, де кожен може бути почутий, має право на самовираження та активну участь у громадському житті;
- ♦ **рівний доступ** до якісної дошкільної освіти для кожної дитини, освіта без дискримінації за будь-якими ознаками;
- ♦ **забезпечення сталого розвитку** України та її європейського вибору — основи соціальної, екологічної та

економічної свідомості, відповідальності за власні дії та їх наслідки для довкілля;

- ♦ **міжвідомча взаємодія** — співпраця закладів освіти із психологічною, соціальною та медичною службами;
- ♦ **державно-громадське та державно-приватне партнерство** в організації дошкільної освіти та управлінні нею;
- ♦ **соціально-педагогічне партнерство** громади та всіх учасників освітнього процесу: засновників закладів освіти, батьків або осіб, які їх замінюють, керівників та працівників ЗДО, фахівців, що надають освітні послуги дітям дошкільного віку, інших фахівців.

Педагогічні впливи мають забезпечувати цілісність особистості, яка проявляється в розвинених емоціях, зростанні свідомості, керованій поведінки.

Стандарт утверджує освіту дитини дошкільного віку як стартову платформу особистісного розвитку, як першу й обов'язкову сходинку в системі безперервної освіти.

Стандарт спрямований на збереження самоцінності дошкільного дитинства, рівний доступ до дошкільної освіти всіх дітей раннього та дошкільного віку, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, і має реалізуватися з урахуванням задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей кожної дитини.

*Стандарт підготовлено авторською групою: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С. під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України Піроженко Т. О.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ, НА ЯКИХ ҐРУНТУЄТЬСЯ СТАНДАРТ

- Визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості.
- Щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації в житті.
- Повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду.
- Зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини.
- Визнання цінності життя і благополуччя як уміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе й інших у безпечному природному, предметному та соціальному оточенні.
- Розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей.
- Збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів дошкільної освіти визначено в **інваріантній частині** Стандарту за такими 7 освітніми напрямками:

Освітні напрями

- ♦ “Особистість дитини”;
- ♦ “Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі”;
- ♦ “Дитина в природному довкіллі”;
- ♦ “Гра дитини”;
- ♦ “Дитина в соціумі”;
- ♦ “Мовлення дитини”;
- ♦ “Дитина у світі мистецтва”.

Стандарт містить також **варіативний складник**, який не є вичерпним і може бути доповнений додатковими освітніми напрямками та змістом через збагачення досвіду дитини іншими видами діяльності відповідно до пріоритетного спрямування роботи закладу дошкільної освіти, індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів і побажань батьків вихованців, відповідних умов розвивального середовища.

Зміст Стандарту розроблено на основі **компетентнісного підходу**, яким передбачено формування *ключових компетентностей* та *наскрізних умінь* здобувачів дошкільної освіти як передумови успішного навчання протягом життя та продовження здобуття освіти на наступних рівнях.

Стандарт передбачає тісний взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, напрямками освіти

Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини:

- емоційно-ціннісного ставлення;
- сформованості знань;
- здатності до активного, творчого використання набутого досвіду та відповідних навичок (регуляції досягнень, поведінки, діяльності).

(змістом), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечують освітній результат — компетентність дитини старшого дошкільного віку.

Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини:

- рухова і здоров'язбережувальна;
- особистісна;
- предметно-практична і технологічна;
- сенсорно-пізнавальна;
- логіко-математична і дослідницька;
- природничо-екологічна і навички, орієнтовані на сталий розвиток;
- ігрова;
- соціально-громадянська;
- мовленнєва;
- художньо-мовленнєва;
- мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована та ін.)

Усі ці компетентності мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя.

У дошкільному віці в дітей формуються допитливість, ініціативність, відповідальність, креативність, навички комунікації тощо, які розвиваються та вдосконалюються в початковій школі. Зміст та організація освітнього процесу вимагають від педагога максимальної активізації діяльності дитини, спрямованої на пізнання навколишнього світу, реалізацію її творчих задумів та мрій.

Наступність в освіті необхідна для створення єдиного освітнього процесу, що допомагає досягти цілісного розвитку особистості. Зрілість особистісних якостей та психічних процесів забезпечує успішність розвитку навчальних навичок на наступних етапах життя.

Освітні напрями визначають зміст роботи закладу дошкільної освіти через організацію педагогом базових (основних) видів діяльності, які збагачують досвід дитини та реалізуються як її особистісне надбання (результат розвитку) за підтримки батьків в умовах сімейного виховання. ■